

Ontwikkelingshulp: zegen of vloek?

De maand van de goedheiligman en de kerstman is een goed moment om het nut van ontwikkelingshulp onder de loep te nemen. Ontwikkelingslanden zitten in een 'catch-22'. Economische groei is essentieel om te voorzien in noodzakelijke levensbehoeften. Maar deze landen kunnen niet voldoende sparen en investeren, omdat men teveel middelen moet besteden om het hoofd boven water te houden. Als gevolg hiervan blijft de economische groei achter. Hulp voorziet dus in de kapitaalbehoefte van ontwikkelingslanden. Toch twijfelen steeds meer economen aan het nut van hulp.

Veel ontwikkelingslanden genieten de laatste jaren immers van een flinke instroom van particulier kapitaal. Mits eigendomsrechten goed gedefinieerd zijn en een naar buiten gericht beleid gevoerd wordt, bieden zij een veel breder scala aan winstgevend investeringsprojecten dan de geïndustrialiseerde landen. De hoge rendementen trekken buitenlandse investeerders aan. Meer investeringen lokken vervolgens hogere economische groei uit. Dit is het traditionele neoklassieke verhaal van convergentie tussen arme en rijke landen, gebaseerd op het baanbrekende werk van de Nobelprijswinnaar Robert Solow.

De inkomensverdeling in ontwikkelingslanden is uiterst scheef. Toch investeren de rijke elites liever elders dan in het eigen land. Wellicht suggereert dit dat de condities voor economische ontwikkeling, zoals een goede rechtsorde, een stabiel politiek klimaat en open grenzen, niet juist zijn.

In Nederland leverde de winning van aardgas het fenomeen van een 'Hollandse ziekte' op. Door deze manna uit de grond was er een grotere vraag naar guldens en een grotere vraag naar binnenlandse goederen. Daarom steeg de reële waarde van onze munt. De verslechterde concurrentiepositie pakte slecht uit voor onze industrie. Sommigen spreken tegenwoordig van een Afrikaanse ziekte. Teveel hulp, manna uit het westen, zou op dezelfde wijze de concurrentiepositie van ontwikkelingslanden schaden. Men is er niet altijd meer zeker van of hulp een zegen of een vloek is.

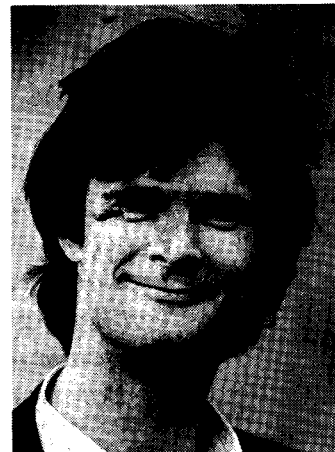
Hulp wordt soms meer ingegeven door de politieke belangen van donorlanden dan door de economische belangen van ontwikkelingslanden. Dit geldt met name voor voormalige koloniën. Voor meer liberale economen zijn de slechte ervaringen met socialistische experimenten en invoersubstitutie in landen als Tanzania gedurende de jaren zeventig het bewijs dat hulp niet werkt. Hulp werd toen, mede door de lobbies van de politieke en economische elites, gebruikt om zware industrie te steunen in plaats van meer arbeidsintensieve sectoren van de economie te ontwikkelen. Ook werden veel mensen gedwongen op het platteland te werken voor de staat. Door deze inmenging in de economie werden enerzijds prikkels tot hard werken ontnomen en anderzijds schaarse

produktiefactoren in de verkeerde sectoren aangewend. Deze experimenten werden mede met westerse hulp gestalte gegeven.

Hulp is in de praktijk verrassend moeilijk te oormerken. Overheden kunnen immers altijd met behulp van hulp bestemd voor bijvoorbeeld infrastructuur, de consumptie opvoeren door te korten op de eigen uitgaven aan infrastructuur. Door dit soort substitutie wordt de meeste hulp uiteindelijk vaak gebruikt voor particuliere of collectieve consumptie, in plaats van voor investeringen. Gunstenmakelaars en de politieke en economische elite plukken de vruchten van de hulp, terwijl het merendeel van de armen vaak het nakijken heeft.

Empirisch werk van Peter Boone (London School of Economics) suggereert dat hulp geen aantoonbaar effect heeft op kindersterftecijfers en meer in het algemeen op de volksgezondheid en de consumptie van de armen. Een andere verontrustende conclusie van zijn werk is dat hulp geen aantoonbaar effect heeft op economische groei, en voornamelijk ten goede komt aan de rijke elites in ontwikkelingslanden.

De beste manier om ontwikkelingslanden te helpen is ze een eerlijke kans te geven hun producten te slijten op onze markten. Helaas krijgen de ontwikkelingslanden na de laatste GATT-ronde nog steeds geen toegang tot westerse markten en altijd dreigt het gevaar dat vakbonden en andere moraalridders oneigenlijke sociale condities en milieu-eisen gebruiken om derde-wereldproducten te weren. Niet het adagium 'trade, not aid', maar 'trade and the right type of aid' geldt. De schaarse westerse hulp moet zoveel mogelijk gericht worden op onderwijs, infrastructuur en humanitaire hulp. Soms kan het nuttig zijn nieuwe democratische regeringen te steunen. Ontwikkelingslanden zullen moeten concurreren op wereldmarkten. Sectoren met omvangrijke schaafeffecten kunnen, zolang ze in de kinderschoenen staan, gesteund worden door tijdelijke subsidies en bescherming tegen internationale concurrentie. Ontwikkelingslanden doen er goed aan te investeren in onderwijs, infrastructuur, een eerlijke inkomensverdeling en een betrouwbare rechtsorde, en wij doen er goed aan deze landen hierbij te helpen.



F. van der Ploeg